

8. Требін М. П. Феномен «гібридної» війни. *Гілея: науковий вісник*. 2014. Вип. 87. С. 366–371.

9. Паливода В. *Гібридна розвідка як елемент розвідувальної діяльності спецслужб Російської Федерації*. Аналітична записка НІСД. 2023. 23 жовтня. С. 3–5. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/hibrydna-rozvidka-yak-element-rozviduvalnoyi-diyalnosti>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-480-4-57>

ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ: ВИКЛИКИ ВОЄННОГО ЧАСУ

Семигіна Тетяна Валеріївна

*докторка педагогічних наук, професорка,
Академія праці, соціальних відносин і туризму
м. Київ, Україна*

Вступ. Дослідження, проведені в Україні, засвідчують наявність гендерних стереотипів та дискримінації [2; 6; 11; 12], а також потребу у розвитку гендерної компетентності соціальних працівників [10]. Війна спричинила нові, непересічні виклики для соціальної роботи, зокрема в контексті підтримки ветеранів та їхніх сімей, внутрішньо переміщених осіб, військовополонених, репатріації мігрантів, підтримки осіб, що опинились на окупованій (і згодом звільненій) території, а також постраждалих від сексуального насильства [1; 9].

Складні воєнні реалії актуалізують вимоги до компетентностей фахівців, які повинні працювати в умовах багатовимірних криз. Ці реалії вимагають не лише перегляду традиційних підходів, а й глибшого усвідомлення значення гендерних аспектів соціальної роботи. Важливим завданням є критичне переосмислення того, як саме та якими методами майбутніх фахівців навчати розпізнавати й долати гендерні бар'єри, працювати з наслідками сексуального насильства під час війни, підтримувати гендерно вразливі групи та сприяти відновленню соціальної справедливості..

Ця теза є рефлексією над викликами, що постають перед підготовкою соціальних працівників в умовах війни, та обґрунтовує необхідність глибшої інтеграції гендерної чутливості в освітній процес.

Результати. Насамперед слід зазначити, що підготовка соціальних працівників у закладах вищої освіти має враховувати сучасні суспільні трансформації, зокрема зміни, спричинені війною. Гендерний вимір – один із ключових для розуміння специфіки соціальної роботи в умовах воєнного стану, адже війна посилює вразливість окремих груп населення, таких як жінки, діти, особи з інвалідністю та ЛГБТ+ спільнота.

Більше того в умовах війни самі соціальні працівники можуть бути схильні до гендерних упереджень, що відображається в способах надання допомоги (попередні дослідження виявили достатньо високий рівень поширення гендерних стереотипів серед фахівців [10]). Наприклад, недостатня увага до проблем чоловіків, які можуть бути жертвами насильства або стигматизованими через традиційні уявлення про роль чоловіка в сім'ї.

Загалом, гендерно чутлива соціальна робота в умовах війни повинна бути спрямована на подолання специфічних труднощів, з якими стикаються різні гендерні групи, та на створення більш інклюзивних і безпечних умов для всіх, хто потребує допомоги.

З огляду на це важливим аспектом видається формування у студентів соціальної роботи здатності критично аналізувати гендерну динаміку кризових ситуацій та застосовувати відповідні підходи в практичній діяльності. Освітні програми повинні передбачати навчальні модулі, присвячені питанням гендерно зумовленого насильства, посттравматичних станів у жінок-військовослужбовиць і ветеранів, гендерних викликів у сфері трудових відносин та соціального захисту. Ці питання мають висвітлюватися в контексті трансформаційних теорій соціальної роботи [3] та можливостей децентралізованої системи надання соціальних послуг на рівні територіальної громади [5].

Крім того, інтеграція гендерної чутливості в навчальний процес має відбуватися не лише на теоретичному рівні, а й через практичні кейси, симуляційні вправи, залучення фахівців із роботи з постраждалими від воєнних злочинів, а також дослідження реальних випадків соціальної підтримки в умовах війни.

Особливу увагу слід звернути на психологічну неготовність соціальних працівників до роботи в умовах. Робота з постраждалими від насильства, ветеранами, внутрішньо переміщеними особами та іншими вразливими групами нерідко супроводжується вторинною травматизацією, емоційним вигоранням і професійним виснаженням [8]. Соціальні працівники стикаються з високим рівнем стресу через необхідність постійно взаємодіяти з людьми, які пережили травматичні події. Це може викликати сильні негативні емоції, почуття безсилля, провини та навіть відторгнення професійної ролі. Відсутність системної

психологічної підтримки для фахівців лише загострює ці проблеми, що зрештою впливає на якість надання соціальних послуг [4; 7].

Саме тому в освітніх програмах необхідно приділяти більше уваги не лише формуванню професійних компетентностей, а й навчанню методів психологічного самозахисту, розвитку емоційної стійкості та механізмів подолання вторинної травматизації. Інтеграція психогігієнічних практик та супервізій у підготовку соціальних працівників може сприяти підвищенню їхньої готовності до роботи в кризових умовах.

Ще одним важливим викликом можна вважати те, що вітчизняні викладачі соціальної роботи самі часто не мають практичного досвіду роботи в умовах війни та кризових ситуаціях. Це ускладнює передачу студентам не лише теоретичних знань, а й практичних умінь та навичок, необхідних для роботи з травмованими клієнтами.

Брак такого досвіду призводить до того, що освітні програми можуть залишатися відірваними від реальних викликів соціальної роботи в умовах воєнного стану. Наприклад, питання вторинної травматизації, роботи з жертвами воєнних злочинів або підтримки ветеранів можуть розглядатися лише на рівні загальних концепцій без прикладних інструментів їх вирішення.

Цю проблему можна частково вирішити шляхом залучення до освітнього процесу практиків соціальної роботи, військових психологів, представників громадських організацій, які безпосередньо працюють із постраждалими від війни. Також доцільним видається розвиток програм підвищення кваліфікації викладачів, які б містили тренінги з кризового втручання, роботи з травмою та гендерно чутливих підходів у соціальній роботі.

Залучення міжнародних експертів із країн, які мають досвід війни та збройних конфліктів, може стати важливим кроком у подоланні розриву між теорією та практикою в підготовці соціальних працівників. Фахівці з Балканських країн, Близького Сходу, Африки чи Латинської Америки можуть поділитися досвідом розбудови систем соціальної підтримки в умовах постконфліктного відновлення, роботи з жертвами воєнного насильства, ветеранами та переселенцями.

Співпраця з міжнародними експертами також дозволить адаптувати найкращі практики до українського контексту, зокрема у сферах психосоціальної підтримки, роботи з колективною травмою, реабілітації ветеранів та інтеграції гендерно чутливих підходів. Формати такої співпраці можуть включати спільні освітні програми, вебінари, стажування, тренінги для викладачів та студентів.

Постійний моніторинг і дослідження соціальних потреб, а також гендерної динаміки допоможуть адаптувати програми підготовки соціальних працівників до змінних умов війни.

Висновки. Вища освіта у сфері соціальної роботи повинна адаптуватися до викликів воєнного часу, інтегруючи гендерно чутливі підходи та практичні навички для роботи в кризових умовах. Це включає розвиток гендерної компетентності, підготовку викладачів, а також залучення міжнародного досвіду. Лише так можна забезпечити підготовку соціальних працівників, здатних ефективно реагувати на потреби суспільства та сприяти відновленню соціальної справедливості в умовах війни.

Література

1. Блага А. Б., Адашик, А. С. Динаміка домашнього насильства в умовах війни. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. 355-358.

2. Сарнацька А., Семигіна Т. Гендерно зумовлене насильство: погляд жінок. У *Інноваційний потенціал соціальної роботи в сучасному світі: на межі науки та практики: Мат. I Міжнар. наук.-практ. конф.* Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 202. С. 154-156.

3. Семигіна Т. В. Розвиток власних теорій соціальної роботи: глобальні тенденції. *Розвивальний потенціал сучасної соціальної роботи: методологія та технології : мат. IV Міжнар. наук.-практ. конф.* / За ред. Ю.М. Швалба. Київ: КНУТШ, 2018. С. 90-194.

4. Семигіна Т. Уроки війни, (не) вивчені вітчизняною соціальною роботою. *Традиційні та інноваційні підходи до наукових досліджень. Мат. III Міжнар. наук. конф.* Київ: МЦНД, 2022. С. 47-49.

5. Семигіна Т. В. Соціальні послуги у територіальних громадах України: інновації правового регулювання. *Вісник АПСВТ*. 2019. № 4. С. 65-75.

6. Семигіна Т. В., Романова Н.Ф., Левченко В.М. Вивчення вітчизняної практики надання послуг потерпілим від насильства у сім'ї. *Соціальна робота в Україні: теорія та практика*. 2008. № 4. С. 70-84.

7. Скіпальська Г. Б. *Соціальна підтримка жінок, які постраждали від домашнього насильства, громадськими та благодійними організаціями : дис. ... докт. філософії*. Київ: Київський столичний університет імені Бориса Грінченка, 2024.

8. Столярик О., Семигіна Т. Голоси стійкості: рефлексії українських соціальних працівників у час війни. *Social Work and Education*. 2024. № 11(1). С. 7-22.

9. Швед О., Мирошніченко Н. Згвалтування як зброя у війні. *Соціальна робота і соціальна освіта*. 2022. № 2(9). С. 230-241.

10. Ярошенко А., Семигіна Т. *Гендерна компетентність у соціальній роботі: Як інвестувати феміністичні погляди у гендерно трансформаційну практику*. Даллас: Primedia e-Launch LLC, 2022.

11. Semigina T., Yurochko T., Stopolyanska, Y. 'Everyone is on their own and nobody needs us': women ageing with HIV in Ukraine. *HIV, sex, and sexuality in later life* / Ed. by M. Henrickson et al. Bristol: Policy Press. 2022. P. 46-63.

12. Yaroshenko A., Semigina T. Exploring Gender Stereotypes among Prospective Foster Families. *Socialinē Teorija, Empirija, Politika Ir Praktika*. 2022. № 25. P. 62-79.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-480-4-58>

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ ТА АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Сергієнко Анфіса Сергіївна

*старший викладач кафедри фундаментальних і галузевих юридичних наук, уповноважена з питань запобігання та виявлення корупції,
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського
м. Кременчук, Україна*

Майоршина Надія Дмитрівна

*студентка першого курсу освітньої програми «Середня освіта
(українська мова і література; англійська мова і література)»,
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського
м. Кременчук, Україна*

Єна Дмитро Олексійович

*студент першого курсу освітньої програми «Середня освіта
(українська мова і література; англійська мова і література)»,
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського
м. Кременчук, Україна*

Розвиток України як демократичної, незалежної, соціальної, правової держави, євроінтеграційні процеси та необхідність підготовки висококваліфікованих фахівців для відбудови держави у повоєнний час вимагають від вищої освіти створення доброчесного академічного середовища, яке не толерує корупцію у будь-яких її проявах та реалізує